

VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ LISTY

ROČNÍK LIV

SRPEN 1985

ČÍSLO 4

361.1:356.33(437)

DISPENZÁRNÍ PÉČE V ČESKOSLOVENSKÉ LIDOVÉ ARMÁDĚ A NĚKTERÉ NEDOSTATKY PŘI JEJÍM PROVÁDĚNÍ

Plk. MUDr. Jiří ZVOLÁNEK, CSc.

Vojenský lékařský výzkumný a doškolovací ústav J. E. Purkyně, Hradec Králové
(náčelník: genmjr. prof. MUDr. J. Vaňásek, CSc.)

Úvod

Dispenzární péče v našem socialistickém zdravotnictví je nezbytnou pracovní metodou, představující účinnou formu aktivní péče o zdraví. Při jejím důsledném uplatňování se spojuje aspekt preventivní s léčebným.

Cílem dispenzární péče ve vyspělé socialistické společnosti je soustavná kontrola zdravotního stavu všeho obyvatelstva, umožňující včasné odhalování počátečních příznaků onemocnění a zahájení léčení nemocí ve fázi, kdy je předpoklad k návratu do úplného zdraví, studium podmínek a příčin působících škodlivě na zdraví a jejich včasné odstraňování. Tím se vytváří předpoklad pro trvalé upevňování a ochranu zdraví všeho obyvatelstva.

Dispenzární péči lze charakterizovat těmito základními rysy:

- aktivním a individuálním přístupem k péči o zdraví obyvatelstva při uplatňování celospolečenských hledisek;
- komplexností zdravotní péče spočívající nejen ve sledování zdravotního stavu, ale také i ve sledování životních a pracovních podmínek;
- spojitostí opatření zdravotnických a společenských v péči o zdraví a při vytváření podmínek zdravého způsobu života a práce.

Uplatňování těchto základních rysů v dispenzární péči je hlavní podmínkou její efektivity a úspěšnosti.

V civilním zdravotnictví s přihlédnutím k materiálním možnostem naší společnosti je dosud dispenzární péče zaměřena na tyto vybrané skupiny populace:

- osoby, jejichž zdravotní stav je labilní z fyziologických důvodů (těhotné ženy, kojenci, mládež, stará generace);

- osoby ohrožené na zdraví vlivy pracovního a jiného prostředí (pracovníci na rizikových pracovištích, vedoucí funkcionáři, vrcholoví sportovci apod.);
- osoby nemocné, postižené závažným onemocněním z hlediska individuálního i společenského a zpravidla chronického charakteru (tuberkulóza, nádorová onemocnění, ischemická choroba srdeční, choroby z metabolických poruch, záchvatová onemocnění a další choroby stanovené příslušnou normou).

Dispenzární metoda práce je také plně uplatňována v péči o zdraví příslušníků ozbrojených sil, je nedílnou součástí léčebně preventivní péče a její význam je zdůvodněn těmito faktory:

- Bojeschopnost každého vojáka a tím i armády jako celku je přímo závislá na zdravotním stavu jedince, protože člověk je rozhodujícím činitelem při vedení bojové činnosti.
- Vysoká fyzická a psychická zátěž vojáků a četné rizikové faktory působící negativně na jejich zdraví při plnění úkolů bojové a politické přípravy vyžadují, aby jejich zdravotní stav byl soustavně sledován a na základě získaných poznatků o jeho vývoji byla včas přijímána zdravotnická a velitelská opatření, zaměřená na ochranu a upevňování zdraví vojáků.

Tyto skutečnosti jsou rozhodujícím hlediskem pro stanovení rozsahu dispenzární péče v armádě, která vzhledem k výše uvedeným zvláštěm je prováděna v širším rozsahu a jsou do ní zařazeni všichni příslušníci armády.

Dispenzární péče v Československé lidové armádě se uskutečňuje systémem lékařských vyšetření a prohlídek, zdravotních prohlídek a dalších opatření, jejichž cílem je předcházet

možnému poškození zdraví a včas napravovat již vzniklé škody na zdraví.

Rozhodujícím článkem v zajištění dispenzární péče je zdravotnická služba útvaru. Náčelník zdravotnické služby pluku (útvary) odpovídá za provádění předpisů stanovených lékařských vyšetření, prohlídek a zdravotních prohlídek, realizaci preventivně léčebných opatření z těchto vyšetření a prohlídek vyplývajících a kontrolu jejich plnění. Lékařská vyšetření a prohlídky uskutečňované v rámci dispenzární péče se zahrnují do plánovacích dokumentů u útvaru, protože pro ně musí být vyhrazen časový prostor v rámci doby stanovené pro výcvik.

Dobu a místo provedení hromadného lékařského vyšetření, prohlídek a zdravotních prohlídek uveřejňuje náčelník zdravotnické služby útvaru před jejich uskutečněním v „Denním rozkaze“ velitele útvaru. Velitelé jednotek odpovídají za účast svých podřízených na těchto vyšetřeních a prohlídkách v rámci dispenzární péče.

Dispenzární péče v Československé lidové armádě se člení na dispenzární péči základní a zvláštní. Základní dispenzární péči podléhají všichni vojáci v činné službě a ti občanskí pracovníci vojenské správy, kteří jsou ve zdravotní péči vojenských lékařů. Do zvláštní dispenzární péče jsou zařazováni náčelníkem zdravotnické služby útvaru vybrané skupiny vojáků v činné službě a občanských pracovníků vojenské správy.

ZÁKLADNÍ DISPENZÁRNÍ PÉČE

Základní dispenzární péče uskutečňovaná soustavou lékařských vyšetření, prohlídek a zdravotních prohlídek je diferencována na tyto kategorie osob:

- vojáky základní služby včetně služby náhradní,
- vojáky z povolání a v další činné službě,
- žáky a posluchače vojenských škol,
- vojáky v záloze na cvičení,
- občanské pracovníky vojenské správy.

Lékařská vyšetření, prohlídky a zdravotní prohlídky provádějí příslušníci zdravotnické služby útvaru a podle potřeby je doplňují odbornými vyšetřeními, které zajišťují ve spádových zdravotnických praporech, vojenských nemocnicích nebo v zařízeních státní zdravotní správy. Přehled o účasti vojáků na pravidelných lékařských vyšetřeních a prohlídkách v rámci základní dispenzární péče se vede ve „Jmenném seznamu zdravotních knížek“ samostatně pro vojáky z povolání a v další činné službě a pro vojáky v základní službě. U občanských pracovníků vojenské správy se vede přehled o účasti na zvláštním seznamu. Výsledky vyšetření se zaznamenávají u vojáků do „Zdravotní knížky“, u občanských pracovníků do „Zdravotního záznamu“.

Základní dispenzární péče u vojáků základní služby zahrnuje

- prvotní lékařské vyšetření,
- roční lékařskou prohlídku,
- lékařské vyšetření před ukončením základní služby.

Cílem prvotního lékařského vyšetření je

- zjistit komplexním lékařským vyšetřením doplněným prostudováním zdravotnické dokumentace předané státní zdravotní správou („Dotazník brance“, odborné nálezy) skutečný zdravotní stav vojáka;
- posoudit, zda zjištěný zdravotní stav odpovídá zdravotní klasifikaci vojáka stanovené při odvodním řízení;
- založit individuální zdravotní záznam vojáka — „Zdravotní knížku“;
- zjistit zdravotní, psychické a jiné předpoklady pro zařazení vojáka do konkrétní odbornosti u útvaru;
- stanovit v závislosti na zdravotní klasifikaci a zjištěném zdravotním stavu potřebná léčebně preventivní opatření nezbytná k tomu, aby nedošlo k zhoršení či poškození zdraví vojáka v průběhu výkonu vojenské služby.

U roční lékařské prohlídky je nutno

- zjistit podle subjektivních obtíží zevrubnou prohlídkou objasnění příčin těchto obtíží a zjištění počátečních příznaků možného onemocnění;
- rozhodnout o případné potřebě odborných vyšetření a preventivně léčebných opatřeních.

Lékařské vyšetření před ukončením základní služby má za cíl

- podrobné zjištění zdravotního stavu před odchodem z činné vojenské služby a jeho patřičnou podrobnou dokumentaci ve „Zdravotní knížce“;
- posoudit, zda dosavadní zdravotní klasifikace odpovídá zdravotnímu stavu a lze ji ponechat při odchodu do zálohy;
- zjistit, zda v průběhu výkonu vojenské služby nedošlo k poškození zdraví vojáka v souvislosti s jejím výkonem;
- doplnit předepsanou část „Dotazníku brance“ jako doklad o vývoji zdravotního stavu vojáka v průběhu vojenské služby pro předání do péče příslušného lékaře státní zdravotní správy.

Základní dispenzární péče u vojáků z povolání, v další činné službě, žáků a posluchačů vojenských škol zahrnuje

- prvotní lékařské vyšetření,
- roční lékařské vyšetření,
- lékařské vyšetření před propuštěním z činné služby.

Cílem prvotního lékařského vyšetření této kategorie vojáků je

- zjistit podrobně a objektivně zdravotní stav vyšetřované osoby jako základ pro vstupní informace vojenské zdravotnické služby;

- posoudit, zda zjištěný zdravotní stav odpovídá požadavkům a nárokům na zdravotní způsobilost stanovenou předpisem Všeob-P-41 (práv) pro přijetí za vojáka z povolání, v další činné službě či žáka a posluchače vojenské školy;
- posoudit, zda zdravotní stav a zdravotní klasifikace odpovídají předpokládanému zařazení do funkce, u žáků a posluchačů vojenských škol zdravotním požadavkům pro přijetí za vojáky z povolání;
- založit „Zdravotní knížku“ vojáka z povolání jako jeho individuální zdravotnickou dokumentaci pro potřeby vojenské zdravotnické služby.

Roční lékařské vyšetření má za cíl

- zkontrolovat vývoj zdravotního stavu vojáků z povolání a v další činné službě i žáků vojenských škol;
- zabezpečit včasná patřičná léčebně preventivní opatření.

U lékařského vyšetření před propuštěním z činné služby je cílem

- zjistit skutečný zdravotní stav propouštěného vojáka;
- posoudit, zda současný zdravotní stav je v souladu se zdravotní klasifikací;
- zpracovat zprávu o zdravotním stavu propouštěného vojáka jako doklad k předání do další zdravotní péče příslušného lékaře státní zdravotní správy.

Zdravotní prohlídky vojáků v činné službě

Kromě výše uvedených lékařských vyšetření a prohlídky uskutečňují se u vojáků v průběhu vojenské činné služby zdravotní prohlídky, které vykonává lékař nebo i zdravotník (případně zkušený a vyškolený zdravotnický instruktor).

Zdravotní prohlídka je orientačním vyšetřením zaměřeným k zjištění aktuálního zdravotního stavu. Zahrnuje dotaz na subjektivní obtíže a běžnou tělesnou prohlídku. Pouze při udáváních obtíží se provádí podrobnější lékařské vyšetření. Záznam o těchto prohlídkách se provádí do „Jmenného seznamu zdravotních knížek“, do „Zdravotních knížek“ vojáků a u vojáků v záloze při nástupu na cvičení do „Knihy zdravotních prohlídek vojáků v záloze, nastupujících na cvičení“ (pořadí č. 21, příloha 3, Zdrav-1-1) a při ukončení cvičení do „Vojenské knížky“ vojáka v záloze do určených rubrik.

Zdravotním prohlídkám v rámci základní dispenzární péče se podrobují

- všichni vojáci v činné službě před zahájením zimního a letního výcvikového období;
- všichni příslušníci útvaru před ochranným očkováním;
- vojáci základní služby v den nástupu a při propuštění ze základní vojenské služby;
- žáci a posluchači v den nástupu do vojenské školy;

- vojáci v záloze v den nástupu a při ukončení vojenského cvičení;
- vojíni a poddůstojníci, kteří byli nově přiděleni k útvaru;
- vojíni a poddůstojníci, kteří se vrátili z dovolené, služební cesty a léčebných ústavů v den příchodu, avšak před odesláním k jednotkám;
- všichni vojáci před odjezdem na cvičení trávající déle než týden a po jeho ukončení;
- vojíni a poddůstojníci před nástupem kázeňského trestu vězení.

Základní dispenzární péče u občanských pracovníků vojenské správy

Uskutečňuje se podle celostátně platných směrnic a pokynů upravujících zásady péče o pracující. Základní dispenzární péče o občanské pracovníky zahrnuje

- vstupní lékařské vyšetření,
- periodické preventivní prohlídky,
- výstupní lékařské vyšetření.

Tato vyšetření provádí náčelník zdravotnické služby útvaru, pokud zabezpečuje péči o občanské pracovníky v souladu s vyhláškou č. 62/68 Sb., § 3, nebo jím pověřený lékař útvaru v rámci ordinačních hodin stanovených pro ambulantní ošetřování občanských pracovníků.

Rozsah vstupního vyšetření je dán předtiskem na 1. straně „Zdravotního záznamu“. Součástí tohoto vyšetření je vždy rtg vyšetření orgánů dutiny hrudní, gynekologické vyšetření u žen, ekg vyšetření u osob starších 40 let, případně další odborná vyšetření podle charakteru udávaných obtíží nemocného a předcházejícího průběhu léčebně preventivních opatření. Proto je nezbytné, aby lékař provádějící vstupní lékařské vyšetření si vždy vyžádal zdravotní dokumentaci vyšetřované osoby od lékaře, který měl pracovníka ve zdravotní péči (obvodní územní lékař, závodní lékař) před přijetím k zaměstnání u vojenské správy. U pracovníků přijímaných na riziková pracoviště je nutno zabezpečit další laboratorní vyšetření podle zásad stanovených zvláštními Směrnicemi pro zařazování pracovníků na riziková pracoviště a předpisu Zdrav-1-1, čl. 154, příloha 3 a 5, část 4.

Výstupní lékařské vyšetření se provádí ve stejném rozsahu jako vyšetření vstupní, navíc je však nutno zabezpečit vyšetření potřebné k tomu, aby bylo možno posoudit, zda nedošlo k poškození zdraví nebo k nemoci z povolání, zejména při zařazení na rizikovém pracovišti. Preventivní periodické prohlídky se provádějí u osob ve věku do 50 let jedenkrát za 5 let, nad 50 let jedenkrát za 3 roky. Rozsah preventivní prohlídky je stanoven Směrnicí ministerstva zdravotnictví. Všechna odborná vyšetření, včetně laboratorních vyšetření, která nemohou být provedena na ošetřovně útvaru, vyžaduje pro občanské pracovníky vojenské správy náčelník zdravotnické služby v zařízeních příslušného ústavu národního zdraví.

Záznam o všech výše uvedených vyšetřeních se provádí do „Zdravotního záznamu“ vyšetřovaného.

ZVLÁŠTNÍ DISPENZÁRNÍ PÉČE

Zvláštní dispenzární péče navazuje na dispenzární péči základní a náčelník zdravotnické služby útvaru do ní zařazuje vojáky a občanské pracovníky z těchto důvodů:

- pro oslabený zdravotní stav,
- z důvodu pracovního zařazení a výkonu činností spojených se zvýšeným rizikem poškození zdraví.

Jde tedy o prohloubení preventivně léčebné péče o osoby nemocné a na zdraví ohrožené, u nichž je nutno ještě cílevědoměji a častěji sledovat vývoj zdravotního stavu, aby nedošlo k jeho trvalému poškození.

Zařazení osob do zvláštní dispenzární péče provádí náčelník zdravotnické služby útvaru na základě vyhodnocení výsledků lékařských vyšetření a prohlídek prováděných v rámci základní dispenzární péče nebo běžné léčebné péče, když zjistí, že došlo k takové změně zdravotního stavu nebo pracovního zařazení vyžadující zařazení do zvláštní dispenzární péče.

Lékařská vyšetření osob zařazených do zvláštní dispenzární péče provádí náčelník zdravotnické služby útvaru zpravidla individuálně nebo v menších skupinách v rozsahu diagnostických možností na ošetřovně útvaru. Zodpovídá za včasné zajištění odborných vyšetření ve vojenských zdravotnických zařízeních nebo zařízeních státní zdravotní správy, vyžaduje-li to zdravotní stav dispenzarizovaných. Realizuje preventivně léčebná opatření doporučená lékaři odborných zdravotnických zařízení ve spolupráci s velitelskými orgány včetně odesílání ke kontrolním vyšetřením v termínech doporučených odbornými lékaři.

Pro oslabený zdravotní stav zařazuje náčelník zdravotnické služby útvaru do zvláštní dispenzární péče vojáky v činné službě a dále občanské pracovníky, u nichž byla zjištěna nemoc nebo vada stanovená předpisem Zdrav-1-1, čl. 151 a Závažného metodického opatření náčelníka zdravotnické služby Československé lidové armády č. 5/84.

Podle zásad péče o těhotné ženy zajišťuje péči o těhotné vojákyně náčelník zdravotnické služby útvaru na odborném pracovišti státní zdravotní správy, navrhuje a kontroluje dodržování úlev v zaměstnání a ve výstroji. Těhotným vojákyním zpravidla od 4. měsíce těhotenství povoluje velitel na návrh náčelníka zdravotnické služby úlevy v zaměstnání a nošení civilního oděvu.

Lhůty kontrolních lékařských vyšetření stanoví náčelník zdravotnické služby útvaru v závislosti na charakteru onemocnění a jeho průběhu individuálně a dle doporučení lékařů odborných zdravotnických zařízení. Záznam o kon-

trolním vyšetření se vždy provádí do „Zdravotní knížky“ u vojáků a do „Zdravotního záznamu“ u občanských pracovníků vojenské správy a datum dalšího vyšetření do „Kartotéčního lístku dispenzarizovaného“.

- Z důvodu pracovního zařazení a výkonu činností spojených se zvýšeným rizikem poškození zdraví se zařazují do zvláštní dispenzární péče — vojáci a občanskí pracovníci zařazení na rizikových pracovištích, jejichž seznam je uveden v předpise Zdrav-1-1, příloha 5, část 4;
- osoby vykonávající činnost epidemiologicky závažnou;
 - výkonní sportovci, zejména nositelé výkonnostních tříd.

Termíny a rozsah kontrolních vyšetření pracovníků na rizikových pracovištích je stanoven v příloze 5, část 4 předpisu Zdrav-1-1. Výsledky vyšetření se zakládají do „Zdravotní knížky“ u vojáků a do „Zdravotního záznamu“ u občanských pracovníků. O termínu kontroly se provádí rovněž záznam do „Kartotéčního lístku dispenzarizovaného“, který se vede na ošetřovně pro všechny osoby zařazené do zvláštní dispenzární péče.

Vyšetření pracovníků zařazených na rizikových pracovištích se zpravidla uskutečňuje na oddělení pracovního lékařství příslušné spádové vojenské nemocnice.

Osoby vykonávající činnost epidemiologicky závažnou se musí podrobit lékařskému vyšetření před nástupem na pracoviště tohoto charakteru (kuchaři, pracovníci proviantní služby, zdravotničtí pracovníci, pracovníci prodejných koutků u útvaru apod.). Součástí tohoto vyšetření je rtg vyšetření orgánů dutiny hrudní, bakteriologické vyšetření výtěru z konečníku a kultivace moče, eventuálně BWR u prvotního vyšetření. Bakteriologické vyšetření u těchto pracovníků se opakuje čtvrtletně. Výsledky zakládá náčelník zdravotnické služby útvaru do samostatné složky. Pravidelně 1krát týdně provádí lékař nebo dozorčí zdravotník (zdravotnický instruktor) ošetřovny zdravotní prohlídku kuchařů a zaznamená ji do „Knihy prohlídek kuchařů“. Také denní směna nastupující do kuchyně musí projít zdravotní prohlídkou, kterou provádí dozorčí zdravotník (zdravotnický instruktor) ošetřovny a výsledek o schopnosti do této směny zapíše do sešitu prohlídek denní směny v kuchyni, který musí být uložen u dozorčího kuchyně.

Aktivní sportovce, účastníky okresních a krajských soutěží a nositele III. výkonnostní třídy vyšetřuje náčelník zdravotnické služby útvaru před zahájením soutěžního období. Výsledek vyšetření zapíše do „Zdravotní knížky“ a do „Registračního průkazu“ sportovce. Vrcholové sportovce, nositele I. a II. výkonnostní třídy, a účastníky vyšších soutěží než krajských vyšetřují v termínech a rozsahu stanoveném Směrnicemi ÚV ČSTV lékaři armádních středisek vrcholového sportu (dále jen ASVS DUK-

LA) v úzké součinnosti s odbornými odděleními spádových vojenských nemocnic nebo zařízeními státní zdravotní správy. Za odeslání výkonných sportovců na vyšetření ve stanovených termínech odpovídá náčelník zdravotnické služby útvaru. Výsledek vyšetření se zaznamenává do „Zdravotní knížky“ a do dokumentace stanovené ÚV ČSTV, které vedou lékaři ASVS DUKLA.

Z uvedeného přehledu realizace dispenzární péče v ČSLA vyplývá požadavek na ideově odbornou připravenost náčelníka zdravotnické služby útvaru pro tuto činnost a kromě toho klade uskutečňování všech opatření značné nároky na organizačskou a řídicí práci náčelníka zdravotnické služby.

NEDOSTATKY V DISPENZÁRNÍ PÉČI

Při uskutečňování dispenzární péče se stále vyskytují některé nedostatky, snižující její účinnost. Nedostatky bývají obsahem stížností a v oprávněných případech mohou být lékaři za to postihováni. Převážná část nedostatků náčelníků zdravotnické služby útvaru, na které chci upozornit, je buď organizačního, nebo administrativního rázu, ale i v malé odpovědnosti velitelů a náčelníků při zabezpečení akcí dispenzární péče.

K nedostatkům organizačního rázu patří neúčast jednotlivých vojáků v činné službě na dispenzárních akcích, nekvalitní provedení lékařských vyšetření, neprovádění zdravotních prohlídek u vojáků a poddůstojníků vracejících se z dovolené, služební cesty a léčebných ústavů, nedodržování termínů dispenzárních akcí a často neúčast zdravotnických pracovníků a prodavačů prodejních koutků u útvaru a jednotek na vyšetřeních osob vykonávajících činnost epidemiologicky závažnou.

Náčelník zdravotnické služby útvaru je povinen mít všechny akce dispenzární péče řádně naplánovány, musí zkontrolovat, že se tyto akce dostaly do rozvrhů zaměstnání u jednotek včetně náhradních termínů pro ty, kteří se nemohli z různých služebních důvodů zúčastnit v řádném termínu. Dále musí kontrolovat, zda se v náhradním termínu všichni zúčastnili. Nesmí dopustit, aby se jediný příslušník útvaru nedostavil na akci dispenzární péče.

Náčelník zdravotnické služby útvaru při akcích dispenzární péče organizuje činnost zdravotnické služby útvaru tak, aby každého příslušníka podle jeho odbornosti, znalostí a pracovních návyků zapojil účelně do této činnosti. Zpravidla i v náhradních termínech takto organizuje práci zdravotnického kolektivu. Ale jednotliví vojáci, kteří jsou na vyžádání veliteli odesláni na ošetrovnu, přicházejí v normální ordinační době a jejich vyšetření je zpravidla poznamenáno časovou tísni a není mu věnována taková péče jako při hromadném vyšetření, prováděném širším kolektivem zdravotnických pracovníků.

U lékařského vyšetření před odchodem do zálohy především u rizikových pracovníků a u osob, které utrpěli úraz, dochází velmi často k nedostatečnému zhodnocení následků nemoci nebo úrazů a jejich podrobnému odbornému posouzení v dokumentaci (zdravotní knížce), což vede později ke stížnostem a žádostem o přiznání nemoci z povolání nebo pracovních úrazů a jejich odškodnění.

Velmi často se stává, že vojáci a poddůstojníci nejsou svými veliteli odesíláni na ošetrovnu k provedení zdravotní prohlídky ihned po návratu z dovolené, služební cesty a po návratu z léčebného ústavu. To může mít za následek zavlečení přenosného onemocnění do vojsk nebo oddálení příslušné léčby navržené odborným lékařem u vojáků vracejících se z vyšetření ze spádové vojenské nebo i civilní nemocnice.

Při uskutečňování zvláštní dispenzární péče, kde se vyšetřování provádí individuálně nebo v menších skupinách, se často nedodržují termíny kontrolních vyšetření určených odborníky oddělení vojenských nemocnic. Přispívají k tomu jak sami dispenzarizovaní, tak i náčelníci zdravotnické služby útvarů nedodržováním lhůtníku, který se u osob zařazených do zvláštní dispenzární péče vede na kartotéčním lístku dispenzarizovaných.

Náčelník zdravotnické služby útvaru organizuje a provádí řadu dispenzárních akcí pro příslušníky útvaru a často zapomíná na příslušníky zdravotnické služby, kteří jsou rovněž povinni se podrobit stanoveným vyšetřením před nástupem na ošetrovnu v určených termínech během výkonu služby a před ukončením této činnosti.

V mnoha případech velitelé určují obsluhu prodejních koutků u útvaru a jednotek bez jednání s náčelníkem zdravotnické služby anebo jejich jména nejsou uvedena v rozkaze velitele a tím není u těchto vojáků zabezpečeno vyšetření, vztahující se na osoby vykonávající činnost epidemiologicky závažnou.

K nedostatkům administrativního rázu patří: pozdní zasílání evidenčních karet, dotazníku brance a zdravotní dokumentace civilní zdravotní správy, nedostatečné vyplňování zdravotních knížek vojáků základní služby, neúplná evidence dispenzárních akcí, nedoplňování „Dotazníku brance“ předepsanými údaji, u nemocných vojáků propouštěných do zálohy a neschopných práce nepředání „Přihlášky o léčbě — sociální zabezpečení“ pro příslušného lékaře státní zdravotní správy a u vojáků z povolání propouštěných do zálohy nepředávání „Lékařské zprávy“ pro příslušného lékaře státní zdravotní správy.

Náčelník zdravotnické služby útvaru, má-li splnit v daném termínu prvotní lékařská vyšetření vojáků základní služby, plánuje tato vyšetření ihned po nástupu vojenské základní služby. V poslední době se často stává, že při tomto vyšetření nemá k dispozici „Dotazník

brance“ a ostatní zdravotní dokumentaci státní zdravotní správy a nemůže prostudovat evidenční kartu brance. Tato dokumentace je opožděně zasílána okresními vojenskými správami útvaru. Potom se může stát, že při vyšetření lékař přehlédne i vážnější onemocnění, které nepůsobí žádné obtíže v době vyšetřování. Vlivem vojenské služby se může zhoršit a dotyčný voják je po přezkumném řízení propuštěn do civilu k dalšímu léčení až po delší době a tím může dojít i k značnému prodloužení či opožděnému léčení.

Při zakládání zdravotních knížek vojáků základní služby není lékař dostatečně pozornost věnována řádnému vyplnění všech rubrik této knížky. Neúplně bývá vyplněna rubrika zdravotní klasifikace při odvodu na první straně zdravotní knížky. Podle Všeob-P-41 (práv.), přílohy 1 „Seznamu nemocí a vad“ zde musí být uvedeny: název nemoci a třímístné číslo (značka nemoci), písmeno odstavce vyznačující závažnost onemocnění a slovně zdravotní klasifikace s označením sloupce, podle kterého se osoba posuzuje, a údaje v poznámce (např. ne 1, 2, 6, 7, 8, 9, 10 a 3 tanků, obrněných transportérů a speciálních vozidel a strážní služba). Uvedená čísla odpovídají jednotlivým sloupcům diferencovaných zdravotních požadavků pro specialisty a žadatele, ne strážní služba znamená, že voják nesmí být u útvaru zařazován k výkonu strážní služby, a uvádí se proto jako data zdravotní klasifikace.

Ve zdravotní knížce musí být pravidelná lékařská vyšetření uzavřena celkovým zhodnocením zdravotního stavu (dobrý nebo oslabený), datem vyšetření, podepsána vyšetřujícím lékařem a opatřena jménem.

K evidenci všech akcí dispensární péče a operativnímu přehledu o jejich uskutečnění slouží náčelníkovi zdravotnické služby útvaru „Jmenný seznam zdravotních knížek“ vedený zvlášť pro vojáky základní služby a zvlášť pro vojáky z povolání. Do příslušných rubrik se zaznamenává každá účast na akci dispensární péče. Hromadné akce jsou většinou zaznamenány, ale při vyšetřování v náhradních termínech se zpravidla záznam do této knihy zapomíná provést. To pak vede k neúplnému přehledu náčelníka zdravotnické služby útvaru a nesprávnému statistickému vyhodnocení. Jedním z dalších nedostatků je, že někteří náčelníci zdravotnické služby útvarů po provedení hromadného vyšetření v rámci dispensární péče neprovádí vyhodnocení zjištěných poznatků a u závěrů lékařských vyšetření nevyvozují potřebná preventivní a léčebná opatření. To se pak často odráží zejména u vojáků z povolání v podceňování významu účasti na akcích dispensární péče, které považují za formální, jestliže na jejich stesky a obtíže lékař nereaguje potřebnými léčebně preventivními opatřeními.

Náčelník zdravotnické služby útvaru je podle předpisu Všeob-P-41 (práv.), čl. 102 povinen doplnit před odchodem vojáka do zálohy rubri-

ku C — průběh preventivní a léčebné péče za vojenské služby v části II. B „Dotazníku brance“ (o rtg vyšetření plic a srdce, očkování nebo přeočkování a o léčebných opatřeních. Útvar má potom při propouštění předat tuto část prostřednictvím okresní vojenské správy ošetřujícímu lékaři státní zdravotní správy.

U vojáků základní služby a žáků a posluchačů vojenských škol, kteří jsou propouštěni z činné služby na základě přezkumu, je náčelník zdravotnické služby útvaru povinen podle čl. 96 předpisu Všeob-P-41 (práv.) vystavit „Příhlášku o léčení — sociální zabezpečení“ jako doklad k uplatňování zákonných nároků na další léčení v zařízeních státní zdravotní správy nebo na sociální zabezpečení a poučit je, kam se mají s touto přihláškou dostavit.

Dále je povinen vystavit každému vojákovi propuštěnému ze základní služby po přezkumném řízení podle předpisu Všeob-P-41 (práv.), strana 42 stručnou lékařskou zprávu o jeho zdravotním stavu během činné služby s uvedením potřebných preventivních a léčebných opatření. Každému vojákovi z povolání propuštěnému z činné služby je rovněž povinen náčelník zdravotnické služby útvaru vystavit podrobnou lékařskou zprávu o celkovém zdravotním stavu s uvedením potřebných preventivních a léčebných opatření pro příslušného lékaře civilní zdravotní správy.

Nesplnění těchto opatření je často zdrojem stížností lékařů civilní zdravotní správy, že doklady nedostávají, ačkoliv vojenské zdravotnické službě informace o zdravotním stavu nastupujících branců podle předpisů poskytují.

Závěr

Dispensární péče v Československé lidové armádě vychází z dispensární metody práce socialistického zdravotnictví a je nedílnou součástí léčebně preventivní péče o vojáky v činné službě. Její význam je dán nejen stále se zvyšujícími nároky v péči o zdraví vojáků při zvyšování nároků na jejich fyzickou a duševní zdatnost, ale i na bojeschopnost vojáka a celé armády. Rozsah této péče je prováděn v širším rozsahu než ve státní zdravotní správě a jsou do ní zařazeni všichni vojáci v činné službě i občanští pracovníci vojenské správy. Rozhodujícím článkem v zajištění dispensární péče je zdravotnická služba útvaru. Velitelé všech stupňů odpovídají za účast podřízených a zabezpečení preventivních opatření navrhovaných zdravotnickou službou. Dispensární péče je tvořena soustavou lékařských vyšetření, prohlídek a zdravotních prohlídek a z nich vyplývajících léčebných opatření. V článku jsou uvedeny akce základní dispensární péče podle kategorií vojáků v činné službě a u občanských pracovníků a akce zvláštní dispensární péče u vojáků a občanských pracovníků vojenské správy. Při všech těchto akcích je nařízeno vést stanovenou dokumentaci. Aby dispensární péče v Československé lidové armádě byla čím dál

kvalitnější a probíhala nerušeně a na vysoké úrovni, autor upozorňuje na některé chyby a nedostatky, ke kterým ještě při této péči dochází.

Souhrn

Základním a rozhodujícím článkem v zajišťování dispenzární péče o vojáky a občanské pracovníky vojenské správy ČSLA je zdravotnická služba útvaru. Obsah a rozsah dispenzární péče je určován základními normami a vojenskými předpisy. V praktické činnosti náčelníků zdravotnické služby útvaru při této činnosti dochází stále ještě k chybám a nedostatkům, na které autor upozorňuje.

Literatura

1. Zákon č. 20/66 Sb., o péči o zdraví lidu. 1966.
2. Vyhláška Ministerstva národní obrany, vnitra a zdravotnictví č. 62/68 Sb., o poskytování léčebně preventivní péče v ozbrojených silách a ve Sboru národní bezpečnosti a o součinnosti orgánů státní zdravotní správy při poskytování této péče (Léčebný řád). 1968.
3. Zákl-Ř-1. Řád vnitřní služby ozbrojených sil ČSSR. 1979.
4. Zdrav-1-1. Péče o zdraví v ČSLA v míru. 1975.
5. Všeob-P-41 (práv.). Lékařské posuzování schopnosti k vojenské službě a přezkumné řízení v ČSLA. 1982.

Klíčová slova: Dispenzární metoda práce; Dispenzární péče v ČSLA; Základní dispenzární péče; Zvláštní dispenzární péče; Lékařská vyšetření; Lékařské prohlídky; Zdravotní prohlídky.